

PINTTI

**TOMMI
KINNUNEN**

WSOY

Tommi
Kinnunen
PINTTI

Kolmenpäivänromaani

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

© TOMMI KINNUNEN JA WSOY 2018

ISBN 978-951-0-43413-0

PAINETTU EU:SSA

*Kaikille kylille, joiden
uunit yhä kuumenevat*

Kostea metsä tuoksuu sammalelle ja nokkosille.

Lapset kahlaavat läpi lehtokuusamien ja näsiöiden, työntävät vuoroin syrjään kuusien naavaisia oksia toisensa kulkea niiden alitse. He väistelevät villivadelman täyttämiä painanteita, harppaavat yli rentukoita hehkuvien ojanpohjien, kiertävät valtavia siirtolohkareita. Sananjalkojen terhakat versot taivuttavat kaulaansa etsijöiden edessä, harmaatikat keskeyttävät rummutuksensa heidän kulkiessaan ohi. Ilmassa väreilee sateen muisto.

He kävelevät peräkkäin kuin sadun kolme kilipukkia. Aurinko siilautuu läpi havujen ja paksu sammalikko vai-mentaa askelten äänet. Väliin he pysähtyvät ja ovat aivan hiljaa, koettavat kuunnella ympäröivää metsää, mutta heidän korviinsa kantautuu vain lintujen laulua, kuusitiaisten sirkutusta ja metsäkyyhkysten matalaa huhuilua. Sitä he eivät kuule, mitä ovat tulleet noutamaan takaisin kotiin.

Tuuhean metsän hämäryys arastuttaa pikkusiskoja. Veli huomaa sen ja pujottaa kätensä kummankin käteen. ”Ei tarvitse pelätä”, hän sanoo, ja he haluavat uskoa häntä, isompaansa. Veljen kämmen tuntuu lämpimältä

ja luotettavalta. Mitään ei voi sattua niin kauan kuin he kolme vain pitävät yhtä, ei yhdellekään heistä.

He saapuvat viileydestä korkeiden puiden ympäröimälle pienelle aholle ja istahtavat sen auringon hehkuttamalle ruoholle. Veli osoittelee välillä metsään päin ja paljastaa sisarilleen metsän salaisuuksia: osoittaa heitä valtavan kuusen rungolta tarkkailevaa oravaa tai kääntää läheisen paatsaman lehteä ja näyttää, miten sen alapuolella perhosentoukka syö itseään aikuiseksi. Hän poimii hajuheinän ja antaa siskojen haistella sen varren huuomaavaa tuoksua. Siskot katselevat ja nauravat, yhdessä he löytävät ensimmäiset ahomansikoiden kukat.

Kun veli yhtäkkiä kääntää katseensa kohti puiden latvuksia, siskot siirtyvät valmiiksi hänen taakseen kuin pienet suojelevat enkelit.

ENSIMMÄINEN PÄIVÄ

—

TORSTAI 23.6.1949

Mänki

*Hienojakeinen lasin raaka-aine, jonka pääaineeksia
ovat kvartsihiekkä, sooda, kalkkikivi, arsenikki
sekä väriä antavat metallioksidit.*

J USSI seisoo vyötäisiään myöten kesäleudossa joessa. Vaikka alkukesä on ollut viileä, vesi on lämmennyt kartanon viereisessä pitkässä ja kapeassa järvessä ja virtaa nyt verkalleen isompaan. Alkuun joki tekee muutaman mutkan, sitten laantuu ja polveilee vain hiukan ohittaessaan siirtolohkareita, rantaniittyjä ja lasitehtaan rakennuksia. Tehtaan vanhan prykärin takana se kulkee lähes tarkkaan etelästä pohjoiseen, kunnes aloittaa taas laajan käännöksen juuri ennen laskemistaan suuremman järven lahteen.

Mies on ensin riisunut rantaruohikkoon vain takin ja paidan, ja seisonut joessa housut sekä saappaat jalassa, perannut siitä kiviä tehtaan hyttimestarin ohjeen mukaan. Nostamansa kivet hän on asetellut huolellisesti riviin, vaihtanut välillä muutaman paikkaa keskenään, kunnes ne ovat olleet hänen mielestään oikeassa järjestyksessä. Pian hän on huomannut, että suuremmat kivet ovat uoman pohjassa, ja siksi riisunut päällyshousut sekä haaltuneet saappaansa. Harmaat alushousut hän on pitänyt jalassaan, ja ennen jokeen menoa varmuuden vuoksi kuikistellut ylävirtaan,

ettei kartanon väkeä sattuisi olemaan veneellä liikkeellä.

Heitä varten jokea perataan. Eivät kartanolaiset koskaan soutele jokea tehtaalle asti tai muutenkaan vieraile siellä usein, mutta varmuuden vuoksi tehtaan disponentti oli käskennyt siirrellä kiviä. Saattaahan olla, että tehtaan omistajilla yhtäkkiä syttyy mielihalu veneilyyn, saihan nuorin lapsenlapsista kuulemma kuusivuotislahjaksi kajakin.

Jussi tavoittaa jalallaan syvältä pinnan alta kiven, mutta kädet eivät tahdo yltää siihen. Sormet koskettavat juuri ja juuri kiven leväistä, liukasta pintaa, mutta eivät saa siitä otetta. Hän vaihtaa asentoa, istahtaa joen mutaiselle pohjalle ja kokeilee saada jalkapöytänsä kiven ympärille. Se onnistuu ja jalan liikkeen irrottamasta mudasta noruu tummaan jokeen hento ruskea vana, joka pian katoaa virran pyörteilyyn.

Hän istuu paikallaan, kaivaa jalkaansa edemmäs kiven alle. Ilmassa on rannan tuoksu ja veden haju, timotein ja juhannuskukan tuntu. Jussi katselee vastarannan vesirajassa kasvavia haapoja, joiden runkoja pitkin liito-oravat kevättälvella jahtasivat toisiaan. Lehdet ovat jo tummentuneet alkukesän heleydestä. Haapojen takana nousevat tuuheat kuuset. Niiden vihreissä neulasissa on monta erilaista sävyä, väliin auringonpaistaisen ruohikon kaltaista, väliin männynneulasen, mustikanvarvun tai horsmanvarren väriä. Hän on yrittänyt selittää niiden sävyjä siskoilleen, mutta eivät he näe

maailmaa samoin. Raili ei ehdi kuunnella ja Helmillä on aina tähdellisempää tekemistä.

– Jo se on, kun ei aikuisella ihmisellä ole muuta tekemistä kuin tuijottaa kuusenoksia.

Äiti oli aina jaksanut kuunnella.

Jussi kohottautuu suurempaan istumaan ja nytkyttää jalkansa kiven alta. Se onnistuu, ja hän lukitsee nilkat toistensa ympäri, painaa kämmenet kiinni joen mutaiseen penkkaan. Hän nostaa lantiotaan, hilaa itseään rantaan ja vetää kiveä mukanaan. Kivi on raskas eikä tahdo lähteä virran pohjaan kaivamastaan kolosta. Jussin jalat puutuvat ja käsien ote lipsuu, mutta hän ei anna periksi. Sentti sentiltä hän vetää itseään ylös joesta ja kiveä rantaan. Hän on keskittynyt vain pyöreään kiveen eikä enää näe vastarannan värisävyjä, ei kuule tehtaan sisältä lasimestareiden komentoja, ei lautatarhasta lasiuuneille kulkevien halkovaunujen kolinaa kiskoilla. Maailma on typistynyt. On vain kivi ja Jussi.

Juuri kun taakka on noussut niin korkealle, että hän voi yrittää nousta istumaan ja kiertää kätensä sen ympärille, tunnottomiksi muuttuneiden jalkojen lukko aukeaa ja kivi alkaa hitaasti liukua takaisin pohjaa kohti. Jussi pyörähtää nopeasti vatsalleen, vetää keuhkonsa täyteen ilmaa ja konttaa vedenpinnan alle. Hän lukitsee karkulaisen syliinsä, painaa vielä puulta tuntuvat jalkansa pohjaan ja työntää itseään takaisin pinnalle. Joen vesi vaimentaa äänet, pyöristää niistä kulmat ja rosot. Hän kuulee tehtaan pillin soivan ruokatunnin

merkiksi, mutta ääni on toisenlainen kuin ennen. Lempämpi. Jussi kääntää katsettaan rantaan päin. Hän näkee prykärin kulman, mutta talo ei enää ole vaaleaksi rapattu, vaan siinä on samanlainen lietteen sävy kuin vanhoissa valokuviissa. Kuusten vihreä on muuttunut kellertävämmäksi, rannan penkan multa syvemmän ruskeaksi. Jussi nauraa, ja aurinko siilaa lumpeiden läpi hänen suustaan karkaavaa kuplavanaa.

Yhtäkkiä joen pinta kuohuu. Jussi näkee pohjan rauhallisen maailman tallautuvan saappaiden synnyttämän pärskeen taakse, ja monet käsiparit tarttuvat häneen ja vetävät ylös. Jussi painaa kiveä rintaansa vasten kuin lasta, ja auttajat joutuvat pinnistämään voimiaan, huutamaan rannalta lisää väkeä nostamaan mies joesta. Uusia käsiä tulee auttamaan, kymmenien sormien joukko kurottaa häntä kohti. Ne kietoutuvat hänen kainaloittensa ympäri, tarttuvat vyötäisille, kiskovat jaloista. Jussi nielee vettä. Kivi on tipahtamaisillaan ja Jussi puristaa sitä itseään vasten kaikella käsiensä ja jalkojensa voimalla. Se ei saa tipahtaa. Keuhkoista pakenee ilma.

Ruokatunti on seisauttanut lasitehtaan ja osa työläisistä hypännyt pyöränsä selkään, polkenut kotiin. Kauempana asuvat ovat kulkeneet jokirannan vanhan palokopin seinustalle syömään eväitä, ja heistä joku on huomannut, miten Jussi painuu uppeluksiin. Kun formupojat ja lasinkantajat juoksevat veteen, jäävät lasimestarit sekä puhaltajat istumaan ja nauttimaan

kesäpäivästä. Olihan tuolla jo auttajia. Puhaltajista vain Grégory juoksee muiden mukana joelle. Seinustalle jääneet käärivät hien kangistamat hihansa ylös ja seuraavat rannan tapahtumia. Yksi sentään kääntyy lasihyttille päin ja huutaa hyttimestaria ulos.

– Tulehan katsomaan, mitä Tyynelän ämmävainaan poika on tänään saanut aikaan.

Nuoret pojat kiskovat Jussin pintaan, ja ympäristön äänet, värit ja tuoksut iskevät häneen kuin moukari. Hän huomaa rannan kurjenmiekan keltaisen värin, kuulee miten savu suhisee tehtaan korkeasta neliskanttisesta piipusta ja haistaa mänkiahallissa säilytettävän lasihiekan kuivan tuoksun. Hän ei tunnista kasvoja, vaikka tietää, että jokainen poika on tuttu. Kivestä hän ei irrota. Hän sulkee silmänsä ja koettaa piiloutua aistien tarjoamalta tiedolta, sillä juuri nyt sitä on enemmän kuin mitä hän pystyy ottamaan vastaan. Hän ei osaa tehdä eroa läheltä tai kaukaa kantautuvan puheen välillä, ei olemaan välittämättä tuoksusta, ei unohtamaan ääniä, joihin muut nopeasti tottuvat niin, etteivät niistä pian enää välitä.

Mitä se kouho tänään puuhaa? Maailma on täynnä poikien melua, huutoa ja kysymyksiä. *Hullu se on.* Jussi pitää silmiä kiinni. *Saatana kun sais palkkaa tämän kaitsemisesta.* Hän makaa rannassa selällään, käsivarret ja jalat kiven yllä kuin kuolleen hyönteisellä. *Missä sillä on vaatteet?* Joku kieräyttää kantamuksen hänen sylistään rantapenkalle. *Sillä on kivi sylissä!* Tehtaalta

päin lähestyvät askeleet. Ne eivät ole puukengät vaan saappaat. Hyttimestari.

Pojat antavat tulijalle tilaa. Mies on ainoa, joka tietää, missä suhteessa hyvä mänki sekoitetaan ja millä metallilla eri värit saadaan aikaan. Se on oppinut taidot isältään, joka oli edellinen mestari, ja sen isä sitä edeltävä. Se sekoitti itse raaka-aineet käsin, lisäsi arsenikkia poistamaan lasimassasta kuplia ja tiesi, kuinka paljon pinttiä piti mänkiin lisätä, jotta seos sulaisi uunissa nopeammin.

- Antakaahan pojat olla, se sanoo rauhallisesti.
- Se meinasi hukuttaa itsensä.
- No, eipä onnistunut.
- Aina pitää olla vahtimassa.
- Disponentti on sen itse töihin ottanut ja sen tähden se meillä pysyy.
- Miksei se ole sitten hytissä?
- Isosta ruukista jokaiselle löytyy kyllä paikka.

Jussi hieroo oikean kätensä peukaloa etusormen alinta nikamaa vasten kymmeniä, satoja kertoja. Hyttimestari kyykkää Jussin viereen. Auttajien askeliin on tullut levottomuutta.

– Menkää pojat syömään, mestari sanoo. – Kyllä Jussi pärjää.

– Ei se pärjää.

– Pärjää se.

Pojat maleksivat takaisin lasihytin seinustalle. *Olisi annettu mennä vaan.* Puhaltajat ovat saaneet eväänsä

syötyä ja pistävät tupakaksi, formupojat vasta rapistelevat auki voipaperiin käärittyjä leipiään. *Ja taloa rakentaa muka. Tappaa se siellä jos ei itsensä niin kaikki muut.*

Hyttimestari kyyköttää yhä Jussin vieressä Grégoryn kanssa. Mestarilla on yllään jatkosodasta tuomansa harmaa asetakki, josta on irroteltu arvomerkit. Heti rauhan tultua melkein kaikilla miehillä oli ollut samantlaiset. Ensin ne palvelivat päällystakkeina, sen jälkeen työvaatteina. Pikkuhiljaa kuuma lasimassa poltti niiden hihansuut niin, että takki toisensa jälkeen leikattiin matonkuteiksi, vain hyttimestarin vaate säilyy. Siitä puhaltajat vinoilevat sen selän takana. Takki jaksaa palvella kauemmin kuin sitä kantava mies.

– Miten menee?

Jussi ei vastaa, vaan hinkkaa yhä peukalolla etusormensa niveltä, mutta nyökäyttää päätään sen merkiksi, että kaikki on kunnossa. Hyttimestari tarkkailee häntä vielä hetken, mutta nousee sitten ja nyökkää Grégorylle.

– Menehän Reko sinäkin jo.

Grégory lähtee tehtaalle päin, hyttimestari katselee joelle. Se hieroo otsaansa noussutta paukamaa. Arsenikki pukkaakaan taas ihosta läpi. Onneksi huomenna alkaa loma.

– Uoma on puhdas?

Jussi ei katso mestaria silmiin, vaan seuraa hänen suutaan. Hänellä kestää kauan ymmärtää, että pitäisi vastata. Hänestä se ei ollut kysymys.

– Pian on.

– Hyvä. Jos vaikka kartanolta tulevat tälle kesälle soutelemaan.

Ei hänkään pidä mahdollisuutta kovin suurena, mutta olipahan löytänyt Jussille sopivaa puuhaa, jota mies voisi tehdä yksinään, poissa toisten jaloista.

– Käyhän vaihtamassa kuivaa ylle.

Mestari kävelee takaisin tehtaan seinustalle. Siellä se sytyttää tupakan ja komentaa poikia hyttiin uunin viereen kuivattelemaan. Jussi sulkee silmänsä ja näkee mielessään veristen hiirien nousevan rantatöyrästä. Maaston tasaamiseksi tehtaalta on ajettu jokirantaan hevoskuormittain pinttiä, lasinpuhalluksessa syntyynyttä rikkinäistä jätelasia, ja hänen ajatuksissaan sen terävät reunat repivät kiipeävien eläinten nahkan riekaleiksi. Siksi maan kätköistä nousevat jyr sijät ovat tuskaisia, viilleltyjä ja verisiä. Paha olo pyyhkäisee hänen lävitseen. Hän avaa silmänsä ja yrittää olla näkemättä eläimiä. Olo helpottaa, kun keskittyy puiden latvoihin, äiti tapasi neuvoa. Sen mielestä koko maailma vaikutti paremmalta, jos oli hiljaa ja katseli ikkunasta tuulen liikettä koivujen oksissa.

Jussi kääntyy vatsalleen ja katselee ympärilleen, kunnes huomaa vesirajassa joen pohjasta tuomansa kiven. Hän konttaa katsomaan saalistaan. Se on pyöreäksi kulunut, melkein yhtä leveä kuin hänen rintakehänsä. Toisessa päässä on teräväreunainen murtuma. Jussi koskettaa kiven pintaa. Se hohkaa viileyttä, vaikka on jo hetken kuivanut kesäaurion paisteessa. Levät ovat

painuneet tiiviisti kiven pintaa vasten, eivätkä enää hulju kuin sukeltavan hiukset.

Hän työntää kätensä kiven alle ja painaa jalkateränsä maahan. Kivi on maan päällä painavampi kuin vedessä, mutta silti hän saa sen hitaasti liikahtamaan, nousemaan kyljelleen. Hän vyöryttää kiven rannalle muiden perkaamiensa joukkoon, siirtää paria pienempää pois tieltä, nostaa yhden laakean toisen päälle ja pudottaa takaisin. Jossakin vaiheessa Grégory tulee ovelle vilkaisemaan, miten Jussi voi, mutta mies ei sitä huomaa.

Jussille kivien järjestys on selvä. Jokainen jatkaa toisen olemusta, niin että yhden kiven kyljen kaareva muoto on sama kuin toisen, seuraava murikka toistaa edellisen väriä ja sitä seuraavat kaksi taas taittavat valoa samalla himmeällä tavalla. Joka kivessä on oma erikoislaatuinen piirteensä, joka erottaa sen muista ja tekee ainutlaatuiseksi toisiin verrattuna. Joskus niitä oli hankala erottaa, mutta kun otti askeleen taakse ja katseli riittävän kauan, huomasi, mikä kussakin kivessä oli tärkeää. Joidenkin paikan paljasti tuoksu, toisten karheus tai paino. Jokaisessa oli aina jotakin omaa.

Tunteja myöhemmin jokainen kivi on löytänyt paikkansa jonossa, jonka sääntöjä ei osaa kukaan muu kuin tämä puolialaston mies, jonka posken parransäkeen on jo harmaa löytänyt tiensä.

JUSSIN kotitalon, Tyynelän, ja tehtaan välissä on matala mäki. Sen tehtaan puoleisella sivulla on valkoiseksi rapattu työläisten sauna, joka lämmitetään joka päivä. Naisten vuoro alkaa puoli kuudelta, miesten seitsemältä. Konttorin väki ja johtajat löylyttelevät toisaalla, omassa saunassaan lähempänä jokea. Saunan takana, mäen harjanteella on hyttimestarin talo, jonka lasiverannan ikkunalla kukkivat punaiset pelakuut. Mäen toisella sivulla, kivettömällä reunalla on kapea tasanne, jonne on raivattu kenttä kylän poikien pelata kesäisin jalkapalloa. Sen sivuun on tuotu sahanpurua korkeushypyn harjoittelua varten. Kentän vieressä on matala notkelma, ja sen toiselle puolelle on aikoinaan lohkottu kartanon maista kolme vaatimatonta torppapaikkaa.

Tyynelän torppa on niistä vasemmanpuoleinen, suunnattomien siirtolohkareiden keskelle rakennettu keltainen pieni talo. Sen takana nousee korkea harju, joka estää pohjoistuulta painamasta kylmää sisälle. Talossa on kaksi huonetta, kamari ja keittiö. Vasemman päätyyn Jussi on Rekon kanssa valanut kivijalan

**»On lasinteräviä hetkiä, jotka
viiltävät menneet ajat irti nykyisistä.
Ne karkottavat varmuuden ja
havahduttavat huomaamaan, että
sellainen on mahdollista, mitä ennen
ei osannut todeksi kuvitella.»**

TYYNELÄN PERHE on kasvanut lasitehtaan varjossa. Jussia – sisarusparven vanhinta – kierrätetään tehtaalla eri tehtävissä. Kun muut kehittyvät taidoissa, kasvaa Jussi vain ikää. Mutta maailman hän näkee yksityiskoh-
taisemmin ja terävämmin kuin muut.

Jussin siskoilla on omat elämänsä ja huolensa. Helmi käy tehtaalla töissä mutta kaipaa takaisin hetkiin, joihin ei voi enää palata. Kiivasluonteisella Raililla taas on Helsingissä menneisyys, jota hän ei tajua edes piilotella. Hänestä maailmassa pärjää, jos vain on tarpeeksi tahtoa.

Kolmenpäivänromaanissaan Tommi Kinnunen kuvaa jäljittelemättömällä tyyllillään tehdaskylän pienoismaail-
maa, ihmisten kohtaloita ja heidän keskinäisiä suhteitaan sodanjälkeisessä Suomessa.

	 9 789510 434130
www.wsoy.fi	84.2 ISBN 978-951-0-43413-0